

Stadrecht van Staveren.

uit: "De Friesche Stadrechten"

(1883)

mr. A. Telting

Dit manuscript is overgenomen voor zover het de stadrechten van Staveren betreft (vanaf blz. 181). De inleiding die hieronder volgt is overgenomen vanaf de verhandeling van het bronmateriaal over Staveren. Het wordt gevolgd door de beschrijving van het stadrecht van Leeuwarden en andere rechtsbronnen die we voor de belangstellenden hebben "meegenomen".

Tot zoover de stadboeken, die in hun geheel tot ons zijn gekomen, en van welke wij den juisten tijd van samenstelling kennen.

Verder bevindt zich in het archief te Staveren, ofschoon niet voorkomende op het daarvan gemaakte register, een papieren MS. in folio, dat op de eerste bladzijden, hoewel niet in doorlopende reeks, een aantal oude stedelijke bepalingen bevat.

Na de eerste 24 folia, die niet eens allen zijn volgeschreven, volgt een aantal oorkonden van verschillenden aard, als: een verdrag tusschen de H. Geestvoogden en Heer Oltgher, handelende over prebenden; eene verordening op het vergaderen van het stedelijk bestuur, van 4 Januari 1588; eene oorkonde, waarbij iemand tot burger wordt aangenomen, van 12 Mei 1546; een aantal bepalingen over de Raadsbestelling enz., van 12 Dec. 1581; eene schenking van privilegiën aan het St. Maria Magdalena vrouwenklooster, van 1 Nov. 1466; eenige bepalingen omtrent aardwerken etc., van 17 Febr. 1589; een consentbrief bij den verkoop eener hofstede, 1 en 6 Juli 1528; daarop volgt op fol. 33 — fol. 45 eene Staversche bewerking der oude Amsterdamsche en Vlaamsche zeerechten. Eindelijk vinden wij nog een brief aan de „sustren binnen Staveren”, van 1435; een consentbrief van 31 Dec. 1468; eene Raadsbestelling van $\frac{31 \text{ Maart}}{10 \text{ April}}$ 1637 en eene Instructie of Reglement voor de Burgemeesters van 17 Sept. 1635, gewijzigd 30 Jan. 1639 en bevestigd 20 Jan. 1640.

Alles is met dezelfde hand geschreven met duidelijke staande letter, het zoogenaamde kanselarijschrift van het midden der 17de eeuw, tot welken tijd wij deze verzameling dan ook terugbrengen.

Het stadboek vormt geen doorlopend geheel; de meeste artikelen hebben het woordje *Voort* tot aanhef, artt. 32—61 daarentegen beginnen met *Item* en zijn blijkbaar gezamenlijk aan een andere redactie van het stadrecht ontleend; sommige bepalingen komen dan ook, ofschoon eenigszins gewijzigd, in beide groepen voor. Verder vinden wij tusschen art. 145 en art. 146 behalve een paar merkwaardige strafrechtelijke overeenkomsten een lijst van de renten, welke de stad te innen had. Ook zijn op verschillende plaatsen in het MS. folia geheel of ten deele onbeschreven gelaten.

De bepalingen van het stadrecht zijn van zeer verschillenden ouderdom; sommige, als de artt. 30, 62, 63, 65, 66, 68, 71, 72, 75, 77, 78, 79 en 97 voeren ons zelfs terug tot het laatst van de 13de eeuw; wij vinden ze woordelijk terug in de privilegiebrieven door Floris V in 1292 aan de stad geschonken; ook het woord *Herentolne* in art. 96 doet ons denken aan den tijd, toen de Hollandsche graven hun invloed in Staveren deden gelden, welke heerschappij in 1424 voor goed eindigde. Aan den anderen kant lezen wij in art. 106 van *postulaten*, eene muntsoort, die eerst na 1426 vervaardigd werd; den oorsprong van deze en een aantal andere bepalingen moeten wij dus waarschijnlijk stellen in de 15de eeuw.

Wij komen nu ten slotte aan het Leeuwarder stadrecht, verdeeld in 9 katernen en vervat in een boekwerk op kleinfolio papier. De bewerking dagteekent uit de 16de eeuw, zooals blijkt uit sommige bepalingen, waarin Keizer Karel V wordt genoemd.

Evenwel is het vóór 1537 vervaardigd, hetwelk bewezen wordt door de excerpten, welke de secretaris Willem Folkertz., die in genoemd jaar overleed, ten behoeve van de Burgemeesters op de schutbladen der katernen schreef, en ik zou het voor niet onwaarschijnlijk houden, dat het Edict van 7 Oct. 1531, volgens hetwelk de stedelijke costumen zouden worden te boek gesteld, aanleiding heeft gegeven tot het verzamelen der hier besproken bepalingen.

De artikelen zelve zijn waarschijnlijk van hooger ouderdom,

sommige dezer komen tot in bijzonderheden overeen met de rechtsregelen, die wij in de andere wetboeken aantreffen, andere zijn blijkbaar naar de tijdsomstandigheden eenigszins gewijzigd.

Behalve de overblijfselen van het oude stadrecht, die met staande hand vrij duidelijk zijn geschreven, bevat het boekwerk nog twee afzonderlijke ordonnanties over de vleeschhouwers en de bontwerkers en eenige keuren op de zindelijkheid der straten, tegen het beschadigen der vestingwerken en het laten weiden van beesten enz., alle met andere hand; ten slotte volgt nog een „Chronicum oft tietregister van Joannis Sleidani historiën.”

De meeste bepalingen van het stadrecht vinden wij met een kleine wijziging in de spelling en hier en daar met eenige verbetering terug in het zoogenaamde *Politieboek der stad Leeuwarden*, een foliowerk uit 4 deelen bestaande, waarvan de 3 eersten in zware lederen banden gebonden zijn. Hier komen zij voor, deels tot grootere verzamelingen vereenigd, deels verspreid in latere afzonderlijke ordonnanties over brandweer, bakkers, wijn- en biertappers en vleeschhouwers ¹⁾.

Een enkele belangrijke variant haal ik hieruit aan met de verkorting P. B. ²⁾.

Thans nog een woord over de wijze van uitgave.

Zooveel mogelijk volg ik natuurlijk de handschriften; slechts waar het zeer duidelijk is, dat deze een schrijffout bevatten, heb ik die verbeterd, en waar ik hier of daar een woord meende te moeten inlasschen, geef ik dit steeds met [] aan,

1) P. B. I. foll. 225 v.—243 v., P. B. II. foll. 363—369 v., foll. 437—438, verg. verzameling *Ordonnantien en Policien der stad Leeuwarden* uit de 16de eeuw (in het Leeuwarder archief) foll. 4 en 5. De Brandordonnantie van 23 Jan. 1545 vindt men P. B. I. foll. 269—275, zie ook foll. 282—290 v.; die over de wijnen van 29 Maart 1540, P. B. I. foll. 109 v.—110, zie ook fol. 224; over het bier, P. B. I. foll. 110 v.—113 v., zie ook fol. 224 v.; over de bakkers, P. B. I. foll. 97 v.—109, ord. van 29 Jan. 1552; over de vleeschhouwers P. B. I. foll. 292—296, verder Keurboek 1592, (ingebonden bij de bovengenoemde verzameling keuren uit de 16de eeuw) foll. 9—13, 22—27, 79—82, eene ordonnantie, welke gepubliceerd is 2 Jan. 1562, 1563, 3 Jan. 1564 en 30 Dec. 1564; over de vischmarkt eindelijk raadplege men het keurboek van 1592 foll. 16—20, 29—39, 82—89, volgens welke tegelijk met ordonnanties op de vleeschhouwers ook op dat punt reglementen werden gepubliceerd.

2) Voor nadere bijzonderheden van de handschriften verwijs ik korthedshalve naar Hoofdstuk I van mijn proefschrift, waar sommige punten eenigszins uitvoeriger zijn behandeld.

ook deed ik dit slechts zelden, wanneer mij niet door vergelijking met andere overeenkomstige plaatsen de wenselijkheid daarvan gebleken was. Waar verder in de handschriften of in de vorige uitgaven de artikelen niet genummerd waren, heb ik deze tot meerder gemak bij aanhaling van volgnummers voorzien, terwijl ik in het belang der duidelijkheid bij de interpunctie en de plaatsing der hoofdletters de thans daaromtrent geldende regelen volg.

Eindelijk meende ik nog ter verkrijging van een overzicht over het geheele Friesche stadrecht, ook om met één oogopslag te laten zien, hoe een groot aantal rechtsregelen tot zelfs in de redactie met elkander overeenstemmen, bij ieder artikel die bepalingen te moeten aanhalen, welke daarmede overeenkomen of daartoe in zeer nauwe betrekking staan.

Als punt van uitgang neem ik hiervoor de Bolswarder en Sneeker rechtsbronnen (in de aanhalingen verkort in B. 1455, B. 1479 en S.), die het volledigst en meest ontwikkeld zijn, vervolgens vergelijk ik de artikelen met het minder ontwikkelde Franeker recht, dat tot ons is gekomen in het Marktrecht van 1402 ¹⁾ (Fr. M.), den Buurbrief van 1417 ²⁾ (Fr. B.) en het Schutterijstatuut van 1462 ³⁾ (Fr. S.), daarna met het fragmentarische Staversche stadrecht en de Privilegiën dier stad van 1292 ⁴⁾ (St. en St. Pr.), en ten slotte met het Leeuwarder stadrecht (L.), de jongste onzer bronnen, terwijl ik ook een enkele keer het Leeuwarder Marktrecht ⁵⁾ (L. M.) heb vermeld.

Tot zoover het eigenlijke Friesland.

Behalve van deze steden bleven ons nog statuten bewaard van Appingadam en Emden, plaatsen, welke wij in ruimeren zin ook tot de oud-Friesche steden kunnen rekenen.

De eerstgenoemde (in de aanhalingen A.) geeft ons in haren Latijnschen Buurbrief een beeld van het stadrecht omtrent 1327 ⁶⁾, een type, dat in vele opzichten met het Franeker recht van de 15de eeuw overeenkomst vertoont.

1) *Ch. I.* p. 334. *Fr. Rechtsqu.* p. 478.

2) *Ch. I.* p. 394. *Fr. Rech:squ.* p. 479.

3) *Ch. I.* p. 603. *Fr. Rechtsqu.* p. 557.

4) *Ch. I.* p. 126.

5) *Ch. I.* p. 547 naar eene zeer slordige kopie van Gabbema. Het origineel, dat geene dagteekening draagt, bevindt zich in het Leeuwarder archief; Schwartzenberg meent dat het omstreeks 1453 moet zijn opgesteld.

6) *Fr. Rechtsqu.* p. 295.

Geheel anders was het met de stad Emden; dáár oefenden in de 15de eeuw de Hoofdelingen een zoo groote macht uit, dat men haar niet langer onder de republikeinsche steden kan rangschikken. Zelfs droeg in 1454 Ulrik van Greetsiehl uit de familie der Cirksena's zijn gebied, waartoe ook onze plaats behoorde, in leen aan den Duitschen keizer Frederik III op, die hem daarna tot Graaf van Oost-Friesland verhief ¹⁾.

Van volledige autonomie was hier dus geen sprake meer.

Twee keuren zijn ons uit Emden overgebleven; de eene van 10 April 1418 ²⁾ bevat alleen bepalingen over den handel (E. 1418), de andere, in 1465 ³⁾ door graaf Ulrik aan zijne burgers gegeven (E. 1465), doet ons ook artikelen over andere onderwerpen kennen.

Ook Groningen, dat hoewel op de Friesche grenzen gelegen, in geen deele onder de Friesche steden mag worden gerangschikt, nam ik in het schema mijner vergelijkingen op, en dit wel voornamelijk om ook gelegenheid te geven tot eene vergelijking van het karakter der Friesche stadrechten met dat van de over het algemeen veel meer ontwikkelde Nedersaksische stadboeken. Het zeer uitvoerige stadrecht van Groningen (Gr. B. I—IX), dat in 1425 verbeterd en uitgebreid werd, vindt men, in 9 boeken verdeeld, in Dl. V van de werken van het Genootschap *Pro excolendo jure patrio*.

Aan het einde van mijne inleiding gekomen, kwijt ik mij ten slotte van een aangenamen plicht, door een woord van hartelijken dank te richten tot allen, wier voorlichting door mij bij dezen arbeid zoozeer werd gewaardeerd, tot hen, die mij nimmer lieten wachten, wanneer zij mij met hunne kennis en hulp ter zijde konden staan, en ook aan de gemeentebesturen, tot wie ik mij nooit te vergeefs gewend heb, wanneer zij mij op eenige wijze van dienst konden zijn.

1) Dr. E. Friedlaender, *Ostfriesisches Urkundenbuch*. Dl. I. (Emden 1878). n°. 677. p. 590.

2) *Ostfr. Urk.* Dl. I n°. 257. p. 216.

3) *Ostfr. Urk.* Dl. I n°. 831. p. 718.

INHOUD.

	Blz.
Franecker Buurbrief. <u>1417</u>	I
Stadboek van Bolsward. <u>1455</u>	9
Stadboek van Sneek. <u>1456</u>	45
Stadboek van Bolsward. <u>1479</u>	141
Stadrecht van Staveren.	181
Stadrecht van Leeuwarden.	215

Dit is dat recht, dat de Schepen van Stavoren ghemaect ende geordineert hebben by rade der Vroetster binnen Stavoren.

1.

Ende die toe Schepenen werden ghecoren, die sellen sweeren als hierna geschreven staet:

Dat sweer gy van dese daghe huden to Iaersdaghe ende dien daghe als rechte Schepenen thoe wesen ende recht ordeel to wijsen tusschen twier tale ende rechte orconde te dragen, daermen u over neemt, ende vth desen boecke thoe rechten als daar geschreven staet, ende dat niet thoe laten om lijf of om leet, noch omme ghener saecke willen. Dat v God alsoo helpe ende alle sijne Heijlighen. 1)

2.

Int eerste, so en sal geen man Schepene weese in Stavoren, hy en sal gegoet wesen aen leggende erve to twewerff tachtich ponden, daar hij mede een doode hals moge besetten, of hy to doene heeft. 2)

3.

Voort, zo en sal geen man Schepen wesen in Stavoren, he en sij vulgeboren. 3) *fulberne*

4.

Voort, zoe wie thoe Schepenen ghecoren wert in Stavoren ende schelt hut quijt, die sal der stede geven vyf punt En-

1) Eedsformulier der Schepenen te Sneek. — Gr. B. I. art. 3.

2) St. art. 32. — B. 1455. art. 8. — B. 1479. art. 6. — S. art. 8. — Gr. B. I. art. 7.

3) B. 1455. art. 8. — B. 1479. art. 6. — S. art. 8. — Gr. B. I. art. 6.

ghelsche ende den Schepenen vyff punt, alsoo wel als der stede. 4)

5.

Voort, so en mach gheen man tuech dragen in Stavoren dan Schepenen, ende buten der stede vrijheijt of buyten landes nement dan ghewaerde luide, die ghewaert zijn over alle landt, vthgenamen van vechtlycken saecken. 5)

6.

Voort, waert saecke dat Schepenen een vonnisse gewijst hadden, ende der stad boec anders hielde, soo sal die boeck voertgaen, ende dat vonnisse of ordel sellen achterbliven. 6)

7.

Voort, wanneer de Schepenen kesen Schepenen, die gecoren werden, die sellen sweeren by alsulcker pene als voorschreven is. 7)

8.

Voort, daer een man een landt huert ende hij daar stadtbrieve of schepenenbrieve op heeft, die sal bliven byden lande al syn termyn wt na synen brieve, al en waert sake dat die ghene, dien dat lant toebehoorde, dat lant vercofte of verbeterde, nochtans soo solde de huerman by sijn huijz bliven. Ende alsulcke vorwerde sal de huerman synen lantheeren weder holden als sijne brieve spreken. 8)

9.

Voort, zo en mach men geen lant noch huys setten to kooppe, ten sij behoore beyde wille a) dien 't lant of huijs toebehoort. 9)

4) St. art. 33. — S. art. 2. — Gr. B. I. art. 2. B. IX. artt. 39, 52.

5) St. artt. 34, 150. — B. 1455. art. 24. — B. 1479. art. 30. — S. artt. 38, 39. — A. art. 29. — Gr. B. I. art. 33.

6) B. 1455. art. 15. — B. 1479. art. 17. — S. art. 20.

7) St. art. 4. — B. 1455. art. 5. — B. 1479. art. 3. — S. art. 4.

8) L. artt. 74, 76. — A. art. 4.

9) St. art. 36.

a) Misschien moeten wij hier lezen „by hoorlieder wille.”?

10.

Voort, daer lude mande hussteden hebben binnen Stavoren, ende dan eenich van [h]em beiden den anderen hinderen wilde an tho verhuiren of to verbouwen, soo mochte die ander die huestede setten to hure to twintich iaren off thoe den eersten brande, toe nemen of thoe geven, maar wilmen daar en steenhuys op bouwen, zo mach men een aerue setten tot ener ewelycker hure.

11.

Voort, zoo waer twe huuschap in eenen huysse wanen off mande huse hebben, ende de eene met den anderen niet overeen en mach, die geene, die dan vanden anderen wil, die sal dat huys schieten sunder des anderen cost of schade ende op sijns selfes erve, ende alsoo dicht, datmen daar niet door sien en mach. 11)

12.

Voort, were dan enich van hem beijden, die syn deel toe huire gave, die solde dat luden to hure gheven, die een Schepen duchte weselyc [to] wesen.

13.

Voort, zoo wie een huys bouwen wil, die salt setten bij rade van Schepenen. 13)

14.

Voort, welc man of wijff huise huren ende binnen den termine vth den huse varen wilden, zoo sellen sie vulle hure gheven, ende commense niet int hues, soo sellen ze geuen halve hure. Maer varen sie vth den huysse in een ander hues ende sie dan dat hues andren luden toe huiren geven, soo sellen sie dat huys alsulcke luden vorhuire, dat Schepenen dunct dat weselijck sy. 14)

11) B. 1455. art. 68. — B. 1479. art. 78. — S. art. 79.

13) B. 1455. art. 62. — B. 1479. art. 72. — S. art. 81. — Gr. B. VII. art. 1.

14) B. 1455. art. 57. — B. 1479. art. 67. — S. art. 84. — L. art. 70.

15.

Voort, zoo wie een lant twewaruen voorcoopt of voorset, die verbeurt twe pond Enghelsche tegens die stede, ende daarna een eerlos man tho bliven. 15)

16.

Voort, zoo en salmen noortwaert aendie oostersyde aen Stavoren geene hoffstede noortlijcker maecken dan sie nu ter tyt syn ghelegen byder stadtsluse, by peene van twe pondt Enghelsche. 16)

17.

Voort, van wat huse brant comt, ende de ghene, die int huys wonen, de brant voorstoppen ende verhelen willen, ende geene hulpe en roepen, ende dan luyden van buiten thoe-comen eer dan sie of hij helpe roepen, die verbeurt een Rynsche gulden. 17)

18.

Voort, so wat poorter toe den brande niet en quame ende roepen hoorde, om den brand toe beletten, die verbeurt achte pont. 18)

19.

Voort, soo wie een steenwerck maken wil, die mach syne mure legghen half in synes nabuers lant, ende de man off vrouwe sullen hoor want opbreken ende rumen den gheenen, die bouwen wil, ende de mure salmen leggen bij Schepenen, ende niet dunner dan van twe steenen, ende wil hine dicker maken, dat sal wesen by Schepenen.

20.

Voort, bout een man een steenwerc aen synen nabuer, die

15) St. art. 35. — B. 1455. art. 65. — B. 1479. art. 75. — S. art. 74. — Gr. B. VII. art. 12.

16) L. art. 139. — Gr. B. VII. art. 2.

17) B. 1455. art. 100. — B. 1479. art. 115. — S. art. 206. — Fr. S. art. 11. — L. art. 30.

18) B. 1455. art. 101. — B. 1479. art. 116. — S. art. 207. — L. art. 24.

sal die mure ghelden half, to der Schepenen seggen; ende leggen sie hoore gooten op de mure tusschen hen tween, soo sellen sie die gooten beyde maken ende ghelden, ende den geenen die bout, die sal des anders huys weder decken laten buiten al syne costen.

21.

Voort, bout en man hoger dan syn nabuijer, so sal de ander ene goede goote maken laten op syne cost, ende die daar bout, die sal hem thoe hulpe geven voor elcke Staversche elne als opter bruggen hanghet, een half loot seluers, alsoo lanc alsoo de goote is, ende eene elne buiten huse toe der wateringe, ende wil dan die daar bout daarin wateren, so sal hijse daarna staende houde.

22.

Voort, daar een man een landt gehuijret heeft ende daar een huis op heeft, ende op dat lant geene brieue en syn, ende dat land dan toebehoort twe luden of drie of meer, ende daar dan eenich mede waere vanden geenen, dien 't landt toebehoorde, die de helfte vanden lande syn ware of min, ende hijt den geenen, diet behuijst hadde, verduren wilde, ende om alsulcken hure niet geven en wilde, als hijt te vooren hadde, zoo sal die geene, dien de helfte of min toebehoort, dat landt setten op eene hure, syn aendeel toe geven of alheel toe nemen, ende so zal die geene, diet behuijst heeft, synen keure hebben to nemen of toe geven. Ende waart ooc sake dat eenigen vanden ghenen, diet landt toebehoorde, meer dan die helfte syn ware, ende hijt dan ooc om die eerste hure niet laten en wilde, dat die huestede toe voren to huire gaf, so sal die ghene dat landt setten als voorseyt is, dien thuijs toebehoort, dat opden lande staet.

23.

Voort, daer een man een land of een huys gehuirt heeft, ende daar geen brieuen op en syn, ende die huijzman dan niet overeen en draegt met syn landheer hoe groote syn huij is, die hij vuytgeven sal, ende die landheere meer van hem hebben wil dan die huierman seijt, zo mach die huerman met zijne rechte weten hoe veele hij to hure geven sal van een jaare, ende hy gene voorwaerden met hem gemaect en heeft,

dat hij hem meer of min schuldich sij, maer bekent hij hem niet, so is die lanthere sijne huer nagher in to winnen dan die huerman toe vutgave van enen jare. 23)

24.

Voort, zoo en moet niemant in Stavoren landen of husen geven binnen der stad geestelycken luiden, noch vercopen, noch versetten, noch in eenich clooster daermede gaen, by pene van drien marc seluers; ende waert saecke dat eenich mensche hier en boven dede als voorseyt is, dat en soude niet staende bliven, ende gheuen die voorseyde pene. 24)

25.

Voort, so en sal geen man of wyf panden nemen hoger dan twe schelling grote payments, ten sij by Schepenen, by achte ponden.

26.

Voort, die panden salmen opbieden drie rechtdaghen den eenen na den anderen, ende toe den vierden rechtdaghe salmen den clagere die panden eyghenen. 26)

27.

Voort, zo waer schepenenbrieven syn op schulden, ende die dach voorleden is, ende men dan voor Recht comt metten brieve, zo salmen den clager een onvertrect recht doen, ende zoo zal die Rechter voren gaen, als men panden sal, met den Schepenen, die hem naest geseten syn, mitter sunne by hues lanc omme die to hues synt. 27)

28.

Voort, alle penningenschuld, die Schepenen niet en kennen, dat salmen ontschuldigen mit ener hant. 28)

23) B. 1455. art. 59. — B. 1479. art. 69. — S. art. 85.

24) B. 1455. art. 109. — B. 1479. art. 128. — S. artt. 75, 88.

26) St. art. 31. — B. 1455. art. 30. — B. 1479. art. 36. — S. art. 64.

27) B. 1455. art. 31. — B. 1479. art. 37. — S. art. 52.

28) B. 1455. art. 29. — B. 1479. art. 35. — S. art. 47.

29.

Voort, zo en sal men ghenen man buerbrieve geven, hij en sy woonachtich binnen Stavoren. 29)

30.

Voort, zo wie wt der stad voere over besettinge, die verbeurde dertigh Engelsche, ende die schuld op hem bereet. Maar die den anderen biset heeft, die sal noemen die schulde, hoe groot dat sie is, voor goede knapen, als hij den anderen laet bisetten. 30)

31.

Voort, zoo wie gepant wert van Schepenen, die panden sal de clager holden veertien daghe of meer ende daarna opbieden drie rechedagen als voorseyt is, ende to den eersten rechedaghe, als die clagere die panden opbieden wil, zo sal hij dien man dagen laten, die ghepand is, of syn wyf, sunder arghelist. 31) a)

32.

Int eerste, zo en zal neen man in Staveren Schepenen wesen, hij sal ghegoedet wesen ende hebben in goeden goede CC clynckaers na waerdinghe die Schepenen, die si kieser. Ende die olde Schepenen by hoor eet te kieser, die to profijt ende nutticheijt der meente ende der stadt dienen. 32)

33.

Item, so wie to Schepen ghecoren wort in Stavoren ende scheldet hij dat quijt, hi sal die Schepenen ende der stede geven X Rynse gulden. 33)

29) B. 1455. art. 34. — B. 1479. art. 40. — L. art. 3.

30) St. Pr. art. 27. — B. 1455. art. 23. — B. 1479. art. 27. — S. art. 66. — L. art. 160. — Gr. B. VI. art. 26.

31) St. art. 26. — B. 1455. art. 30. — B. 1479. art. 36. — S. art. 64.

32) St. art. 2. — B. 1455. artt. 2, 8. — B. 1479. artt. 2, 6. — S. artt. 1, 8. — Gr. B. I. artt. 2, 7.

33) St. art. 4. — S. art. 2. — Gr. B. I. art. 2. B. IX. artt. 39, 52.

a) In MS. zijn hier bijna 2 pagg. open gelaten.

34.

Item, zoe en mach ghiemant tuuch dragen in Stavoren dan Schepenen, wtgeseit testament of leste wille die priesteren, der die menschen dat sacrament gheue, die mogen met twe oirconde tueghen, daar si daarto nemen, tot XX salden *a*) toe, voert die pont in syn macht. 34)

35.

Item, zoo wie land of een huus twewerue vercopet of ver-
set[t]et, die verboert III Rynsce gulden teghen die stede ende
tieghen die Schepenen alsoo vele, daarna een eerloos man te
blijven. 35)

36.

Item, waert saecke datter ement onrecht goet vercopet,
land ofte huisinghe, die verboert tegens die stede XI Rynsse
gulden ende teghens die Schepenen alsoo veele, ende dat goet
tweuolt weder to keeren den ghene, die dat goet toebehoort,
daarna een eerloos man te bliven. 36)

37.

Item, so alle dat screven staet by Enghelsche ponden, dat
salmen betalen met vijfte halve Rijnse gulden. 37)

38.

Item, alle marck Enghelsse salmen betalen met drie Rynsse
gulden.

39.

Item, een marck lodich silvers salmen betalen met acht
Rynsce gulden.

34) St. art. 5. — B. 1455. art. 24. — B. 1479. art. 30. — S. artt. 38, 39. — A. art. 29. — Gr. B. I. art. 33.

35) St. art. 15. — B. 1455. art. 65. — B. 1479. art. 75. — S. art. 74. — Gr. B. VII. art. 12.

36) St. art. 9.

37—40) S. art. 245. — L. artt. 143, 146. — Gr. B. III, art. 1. B. VII. art. 20.

a) Scilden. ?

40.

Item, alle schelling Enghels salmen betalen met achte bottijns.

41.

Item, een rutter of een arm man, die die schelinghe raden ofte eerste slacht *a)*, niet hogher te ghelden of te boeten dan hi ghelden mach, mar wart dat een rijck man den armen ofte den ruter eerste sloghe, so salmen boetten ende ghelden na inhoud der stadboeck.

42.

Item, dat die Rechteren half also wel *b)* hebben als an die aen sake misdaen, wtgeseit van dootslachten.

43.

Item, voort soo salmen niemant gheen recht doen van brieuen, die van pennicksulde holden, daar in XX jaren niet mede sproken is. Item, so en salmen mit ghene brieue winnen, die holden van pacht van huse ofte stede, daar binnen XXX jaren niet mede sproken is, ende niet bewisen moghen, dat sy binnen die voors. tyt pacht boert hebben, wtgheseijt van woeste hofsteden. *43)*

44.

Item, zoo sal ghiemant winnen binnen onser stad mit schepesbrieuen, wtgeseit die vercooper of sijn rechte aerfnaem.

45.

Item, zo sal niemant huisinghe vercoopen, daar pacht wtgaet, id sal bij die genen raed ende moet wesen, die de pacht ofte rente daarwt heeft, iof het waar dat Schepenen dochte meughe-lijck to wesen, dat die koper dat huus verbeteren wolde.

46.

Item, wat niet in dat statboeck screven staet, dat salmen rechten na die Keyzersrechte ende na onse Landerechte. *46)*

43) S. art. 55. — Gr. B. VII. art. 21.

46) B. 1455. art. 122. — B. 1479. art. 147. — S. art. 247.

47.

Item, alle boete, daarmen na Woldenser *a)* boeten beschouwet ende in onse stadboeck niet schreven staet, dat salmen boeten met drie boeten. 47)

48.

Item, waert saecke datter ymant slouch *b)* aen een ander[s] huus bij nachte met haestigher hant, ende daar geen bewijs toe hadde, die solde syn onscult doen met drie handen, die die Schepenen naughelic duncket te wesen. 48)

49.

Item, voort zo wie in Stavoren misdaen wort, die salt betughen met twe borghers of borgh —, die gheen egghe daarin dragen, die sullen haar eet daartoe doen, ende die aenspreker sal diergelijcken doen.

50.

Item, zoo salmen ghelden een quaet woort mit X stuuers een boete. 50)

51.

Item, zo en sal gheen vader ouer syn kindes saecken fondenis wijsen, noch kijnt over die vader of moder, noch die broeder over broeder of suster. 51)

52.

Item, die een openbaer meneet zweert, daar die Schepenen wijtlic is, die heeft verboert negen dat Recht ende die stede X Rijsce gulden, ende daar te bouen salmen wtleggen tiegens de Deken, ende daarna een eerloos man te wesen. 52)

47) St. art. 74.

48) St. art. 99. — B. 1455. art. 94. — B. 1479. art. 108. — S. art. 112.

50) St. artt. 88, 89, 90, 91. — B. 1455. art. 96. — B. 1479. art. 111. — S. art. 106. — Fr. B. art. 14. — E. 1465. art. 6. — Gr. B. III. artt. 3, 4.

51) B. 1455. art. 7. — B. 1479. art. 5. — S. art. 7. — Gr. B. I. art. 15.

52) Gr. B. IX. art. 42.

a) In MS. staat „Wondelser.” — *b)* In MS. lezen wij „selouch.”

53.

Item, zoo en sal niement hofsteden betimmeren over de strate, daar in voortyden gheen huus wesser^{a)} heeft.

54.

Item, zoo sel die Deken neen recht voren ouer ghiement verrer dan die Schepens hen to gheuen.

55.

Item, wat die Deken te claghen komt to vromsin ende to aftersin, dat sal hij wtrecchten binnen onser stad sonder panden.

56.

Item, zo sal die Deken niemant laden buten onser stad to Rechte van onse borgers of inwoners.

57.

Item, zoo sal ghien Deken tieghens onse stadboeck doen of wijsen; waert saecke dat Deken van Stavoren tieghens dese voors. ponten dede of ement hier to boven moeyde, wes koste of scade hier quame, dat salmen verhalen op syn borghe.

58.

Item, wert saecke datter enich Deken ware, die teghen onse stadboucke dede, die sal verboert hebben XX mark, ende dat die Dekens borge to hoden.

59.

Item, zo wie versellinge breket by achte ponden van Schepenen ende Raed, die sal gheuen seven botkens den Rechteren, ende die Schepenen bi hoer eet niet mijn te nemen, voort alle sellinge bouen achte pont voors. daarna te rekenen.

60.

Item, voortmeer sal geen Schepen opden anderen teren, ende den brake sullen sij telcke delen, als sij to huus sint, daer si to like rechten.

61.

Item, voortmeer zoo salmen ghemen ghen tollenbrieff gheuen

a) Waarschijnlijk moeten wij hier „wessen” lezen.

of hij sal jaar ende dach in die scijet van Staveren woont hebben, noch geen poorter werde eer der tijt tho datze jaar ende dach in Staueren woont hebben, ende ooc soo salmen ghemen gheen tollbrief gheuen a) oft ferndeel vandat schip sal tho Staueren tho huus hoere, ende die schipper salt mit de redenen biwise. 61) b)

62.

Van vechtlijken saecken.

Voort, so welck poorter den anderen dootslaet binnen Staveren of buten Stavoren, die zal den dooden ghelden synen erfname met sestiene marc lodichs selvers ende ene halue, ende den Rechte twintich marc Inggheles van Inglant. 62)

63.

Voort, zo wie den anderen doetslaet of enige saecke doet over zoene of over enen rechten hantvrede, die salt verbeteren neghenscatte boete hem of synen erfname ende negenboete den Rechte, zo wie slaet of weder slaet of wert geslegghen. 63)

64.

Voort, zo wie over enen vrede vecht binnen eenen huse, dat sal wesen dertieneboete, het en ware schiede in een tauerne, dat sie bier of anderen dranc ontvangen hadde om gelt, dat ware gelycker wijs oft opder straten ware. 64)

65.

Voort, so wie den anderen eenen voet of hant ofslaet of een oge wtsteect, die salt gelden voor een vierendeel van eens mans ghelde alst voorseyt is; ende heeft hy des goedes niet, so sal hyt verbeteren met gelycken leden. 65)

61) L. art. 5. — E. 1418. art. 10. — E. 1465. art. 8. — Gr. B. VI. art. 9.

62) St. Pr. art. 7. — B. 1455. art. 69. — B. 1479. art. 79. — S. art. 117. — E. 1465. art. 1. — Gr. B. IV. art. 1. B. IX. art. 55.

63) St. Pr. art. 8. — B. 1455. art. 78. — B. 1479. art. 90. — S. art. 116. — Fr. B. art. 11. — Gr. B. V. art. 3, 5, 7, 8, 11.

64) St. art. 104. — B. 1479. art. 109. — Gr. B. IV. art. 30.

65) St. Pr. art. 13. — Gr. B. III. art. 21.

a) In MS. staat „ghemen.“ — b) In MS. volgen 4 onbeschreven pagg.

66.

Voort, zo wie den anderen doet ene leeme *a)* of eenen gher[s]ual of ene breynwonde, die salt verbeteren die hijt doet met viertich schelling Inghels ende den Rechte alsoo vele, ende waert sake dat de leeme *a)* clene ware, dat soude staen tot verminderen van Schepenen; ende hadde hij des goedis niet, so sal hijt verbeteren met gelijcken leden. 66)

67.

Voort, zoe wie een mes trect of een sweert opden anderen, die verbeurt twe pond tegens den ghenen, daar hijt op trect, ende tegens 't Recht alsoo vele. 67)

68.

Voort, zoo wie den anderen doet ene dolixmate, die salt verbeteren dien hijt doet met ener marc Inggghels ende den Rechte alsoo veele. 68)

69.

Voort, so wie eenen Schepenen misdoet binnen Stavoren, dat sal weesen drieboete ende misdoet men eenen Schepene, daar hij is inder stede orbaer of inder stede reyse, dat sal wesen neghenboete. 69)

70.

Voort, vaert een Schepen om syns selvis orbaer ende om syns selvis comenschap, ende wert hem misdaen buten Staveren, dat sal wesen niet dan slechte breucke boete.

71.

Voort, van dootslaeghen ende van grooten saecken, daar salmen die onschult of doen met twalef handen. 71)

66) St. Pr. art. 14. — Gr. B. III. artt. 26, 27, 28, 29, 30, 33.

67) B. 1455. art. 77. — B. 1479. art. 89. — S. art. 101. — Fr. B. art. 6. — E. 1465. art. 3. — Gr. B. III. art. 15.

68) St. Pr. art. 12. — Gr. B. III. artt. 15, 16.

69) B. 1455. art. 73. — B. 1479. art. 83. — S. artt. 124, 125, 126. — Gr. B. IV. artt. 2, 3.

71) St. Pr. art. 31.

a) In MS. staat „lene.“

72.

Voort, zo wie den anderen slaet metter vust of ene bloetresen doet of enen faxuang of eenen hardevang, die verboort vier schilling Inghles tegens den genen, dien hijt doet, ende den Rechte alsoo vele, ende slaet hijne driewarven metter vust of doet hij enich van desen ponten voorseijt driewarven of meer, hij en sal niet meer beteren dan drie slagen *a)* of van welcken dat hijt doet. 72)

73.

Voort, waert saecke dat een twist gevele in Stavoren bij dage of by nachte tusschen onsen porters, zoo willen wij Schepenen, dat alle die geene, die buiten Stavoren syn ende die dien partyen toebehoorden van maegschap of van swagerschap, dat sie eenen vasten vrede hebben viertien dagen daarna dat de twist viele, zonder arghelist, ende datmen daar eet over dede, dat soude wesen neghenboete. 73)

74.

Voort, alle andere wondinge salmen boeten, also als men daaran beschouwen mach, na Wildser boete. 74)

75.

Voort, zo wie den Schepenen weigert enen vrede, die verboert achte schilling Inggheles alsoo dicke als hijs weigert, des salmen hem driewarf vermanen ende niet meer, ende ten vierden male salmen hem vrede beden, nochtans sal hij vast ende stade blyuen of hy vrielijke metter handt gegeven ware. 75)

76.

Voort, die hoghiste boete, diemen in Staveren vervechten mach, dat sal wesen dertieneboete, het en ware saecke dat Schepenen enen vrede hoger verpeende.

72) St. Pr. art. 11. — B. 1479. art. 88. — S. art. 105. — Fr. B. art. 5. — Gr. B. III. art. 11.

73) St. artt. 82, 83. — S. art. 115. — Gr. B. V. artt. 4, 11. B. IX. art. 25.

74) St. art. 47. — B. 1455. art. 69. — B. 1479. art. 79. — S. art. 118. — Fr. B. art. 7. — A. art. 19. — E. 1465. art. 2.

75) St. Pr. artt. 9, 10. — B. 1479. art. 92.

a) Het MS. leest „clagen.”

77.

Voort, zoo en machmen genen man campen binnen Stavoren. 77)

78.

Voort, soo wat porter in Staveren bydragen wert met valscher mate, daar hij mede gemeten heeft, of met valscher wichte, die verbeurt twintich schelling Inggfels. 78)

79.

Voort, zoo welck poorter eenen dief vaet met synen goede, die man sal hem dat goet binden opden hals ende daermede voort Recht bringen, ende dien salmen recht doen, ende de porter sal syn goet weder hebben. 79)

80.

Voort, zo wie by nachte in eens anders huus compt bij slotene deure ende by rakenne fuire, ende zo wat die mischiet, dat sal wesen ghersuallich binden huse, ende wat hij weder doet is negenbote. 80)

81.

Voort, zo wie een vrede metter handt selven ghift ende sloghe hij over den vrede den genen, die hij den vrede ghegeven heeft, met voorsate doet of hant of voet, of stake hij hem een oghe wt, die soude daarna gheen tuegh dragen in Staveren tot sijnre brake. 81)

82.

Voort, eenen gast salmen vrede gheven vierdtien dagen lang ende niet langher, het en ware sake dat hij soene nemen of gheven wil of doen wil. 82)

77) St. Pr. art. 4.

78) St. Pr. art. 22. — Fr. M. art. 3. — L. art. 132. M. art. 6. — A. art. 8. — E. 1465. art. 23.

79) St. Pr. art. 23. — B. 1455. art. 91. — B. 1479. art. 105. — S. art. 140.

80) B. 1455. art. 92. — B. 1479. art. 106. — S. art. 110. — Gr. B. IV art. 25.

81) Gr. B. V. art. 5.

82) St. art. 73. — S. art. 115.

83.

Voort, van porters salmen enen vrede nemen to vier terminen, dats to verstaen, van Onser Vrouwen Lichtmissen to Meijendaghe ende dien dach al, van Meyendaghe to Sinte Jacobsdage ende dien dach al, van Sinte Jacobsdage to Allerheilghendaghe ende dien dach al, van Allerheilghendaghe to Onser Vrouwen Lichtmissen ende dien dach al, sonder arghelist. 83)

84.

Voort, alle brake, die gebroken werden tieghens 't Recht, ende alle boeten, diemen boeten sal, dat gelt salmen bitalen to viertien dagen.

85.

Voort, van allen vechtlyken saecken, die buten Staveren vallen, des sal boete ende brake wesen gelijc oft binnen Stavoren gevele, wtgenomen van quade woorden, die sie bij hem selven versoenen, daar sal geen brake of gaen.

86.

Voort, so waer knechten of magheden dienen in onser stede, ende de vechten of schelden, die sullen alsulke boete ontvaen ende opbeuren ende wtgheven als onser stat recht is, zo wat boete van vier schillingen is ende niet hogher; maar waer die boete meere dan voorseijt is, dat soude men rechten na onsen Landrechte, dit is to verstaene van onsen landlueden.

87.

Voort, waert saecke dat die weert of de weerdinne horen dienstlueden gave eenen slach *a)* of twe, daer mochten hij of se niet aen verboeren, des sijt sweren willen, dat syt wel verdient hebben. 87)

83) St. art. 73. — S. art. 115. — Gr. B. V. art. 4.

87) B. 1455. art. 47. — B. 1479. art. 53. — Gr. B. III. art. 11.

a) In MS. staat „clach.”

88.

Voort, zo wie den anderen schelt hoerensoon of dief of loesman of mordenare of alsulcke woorden diergelijcke, dat sal wesen driebote, het en ware saecke dat de woorden waar were ende openbaer, so ist éénboete ende niet meer. 88)

89.

Voort, enich man, die aldus geschouden worde als nu voorseijt is, ende were de woorden niet waer noch openbaer, ende al seyde hij dan weder: du liechst, die verboorde niet.

90.

Voort, zo wie den anderen spreect quade woorden, ist man of wijff, twewarven of meer, die ghene, die de quade woorden spreect, die sal den anderen beteren één quaet woort ende niet meer, opde tijt. 90)

91.

Voort, zo wie den anderen spreect quade woorden op den Raethuse, dat zal wesen gelijk dien oft opder straten ware.

92.

Voort, van allen vechtlijcken saecken, die opden vorseiden huse gevele, dat sal wese gelijk dien of in enen anderen huse ware.

93.

Voort, ware dat sake dat een porter mesdede weder enighen man opten lande van Vriesland, dat soude hij verbeteren bijden Schepenen, by eenre pene van twe pond Inghhels, of weder enighen gast van buten, byder vorseijder pene. 93)

94.

Voort, wilde onse landluede enighen dooden man leggen [anders] dan opden rechten handadigen of sijne naeste maghen,

88) B. 1455. art. 96. — B. 1479. art. III. — S. art. 106. — Fr. B. art. 14. — E. 1465. art. 6. — Gr. B. III. artt. 3, 4.

90) St. art. 50.

93) Gr. B. IV. art. 19.

dats viere van syns vaders wegen ende drie van synre moeder wegen, dat soude onse stede wederstaen op hare cost ende een wtnemer wesen, sonder argelist; maar dit is niet van onsen porters.

95.

Voort, waert saecke dat enich porter binnen onser stede, die gheen Duutsch man en is, ende sate op onse porters lande of woonde in onse poorters huse, ende sloghe hij eenen man doot, dien dooden man salmen seggen ende leggen opde rechten hantdadigen ende niet op den ghenen, diet land oft huijs toebijoorde, ende wilde men hier tiegens eet doen, dat soude onse stede tegenstaen op hoore cost ende een wtnemer wesen, sonder argelist.

96.

Voort, so wat porter van Stavoren goet nemt of rovet buijten landes of Heren tolne ontvoert, ende een ander porter daaromme bijschadicht worde, so sal die ander porter den anderen schadeloos houden bij rade van Schepenen, alsoo verre als ment op hem bijprouen mach met goeden knapen, die gewaert syn over alle land.

97.

Voort, zo welc porter van Staveren op enigen van onsen porteren claghet of spreect in enigen rechte buten der stede rechte binnen landes of buten lands, die verboert twe pond Inggles. 97)

98.

Voort, zo sal alle boete ende braecke wesen bij ouden Inggelschen van Inghland.

99.

Voort, so wie an een huus stoot of slaet met haester hant, die verboert achte pond neghens de weerd of weerdinne vanden huse ende neghens Recht also vele, ende daartoe dien

97) St. Pr. art. 6. — B. 1455. art. 37. — B. 1479. art. 43. — S. art. 60. — L. art. 11.

schaden vanden huse to verbeteren to Schepenen ordineren; ende alsoo menich man alst faict doet, alsoo menighe achte pond als voorseijt is. 99)

100.

Voort, so welc man of wijf den anderen ghiet omweerdelijc in syn aensicht of anderswaar an hem, die verboert tieghens dien ghenen, diet ancomt, vier scilling Inggelsche ende negkens Recht also vele. 100)

101.

Voort, so en moet geen man, die woonachtich is binnen Staveren, ontseggen landen of steden of enigherhanden luden, het en ware bij gemenen Schepenen, ende waert sake dat enich man ontseg dede buten Schepenen als voors. is, die verboert drie pund Inggles, nochtans so zoude hij vter stede varen metter wone met wiue ende met kinderen totter tyt dat hij dat ontseg weder afdede, sonder arghelest. 101)

102.

Voort, waert saecke dat enich gast van buten misdadich ware of dat hem misdaen ware van porters van Staveren, ende de gast binnen Staveren quame, so welc porter van Staveren dien gast met hoemoede of met haesten moede of met drange bijder straten met hem dringen of gaen wilde tieghens der wederpartien wille, also menich porter als met-tien gaste ginge, die verbeurde elc een pond Inggels, het en ware saecke dat de gast zoene nemen of geven wilde als inder stede geleghen ware, ende hij dat danne de Schepenen to voren getoont hadde, so en verboert den voors. porters niet, dits sonder aerghelest. 102)

103.

Voort, zo wie van buten vecht in een huus, die verbeurt ene welt, ende also menich man also menighe welt, diet fayt doen, ende elc mit achte ponden negkens den weert of

99) St. art. 48. — B. 1455. art. 94. — B. 1479. art. 108. — S. art. 112.

100) Fr. B. art. 5. — Gr. B. III. art. 20.

101) B. 1455. art. 83. — B. 1479. art. 97. — S. art. 146. — Gr. B. VI. art. 31.

102) B. 1455. art. 36. — B. 1479. art. 42. — S. art. 109. — Gr. B. IV. art. 17.

weerdinne vanden huse, maar so wie hem weert vten huse, die en verbeurt neghene welt. 103)

104.

Voort, so wie dat vecht binnen den huse, alsoo menich man alsoo menighe welt int huus ende dergheliken vten huse, elc slechts ééne boete als voirs. is, het en ware saecke dat een open taverne ware, ende sij wyn of anderen dranck om gelt ontvangen hadde, dat ware vri gelicke der straten, ende ware indien huise ene vrouwe gelegen van kinde binnen horen ses weken, so zoude wesen elcke welt tweboete ende den Rechter alsoo vele. 104)

105.

Voort, alle boete ende brake, die by olde Engelsche geschreven staen, den broke salmen betalen met twe ende dertich groote van vier schellingen Engles. 105)

106.

Voort, zo wie in Staueren weert vredeloos lecht, die sal ge[u]en achte postulaten, vieren dene stad, vijeren den Schepenen, ende nemant hem inden vrede toe [nemen] dan die mene Schepen, die hem vredeloos a) hebben geleghen, ende heij sal den clagere voldoen. b)

107.

Van voorwaerden te houden.

Voort, knechten of maegden, die in onser stede dienen ende hem bisteden, comen sie niet in horen dienst, die sullen geuen horen heren of vrouwen half loon, of syn sie in enigen

103) B. 1479. art. 109. — Gr. B. IV. art. 26.

104) St. art. 64. — B. 1479. art. 109. — Gr. B. IV. art. 30.

105) Gr. B. III. art. 1.

a) MS. leest „vredelaet.“ — b) In MS. bijna 2 pagg. onbeschreven.

dienst ende sie daar wtgaen, soo sullen sie geven all heel loon. 107)

108.

Voort, ist man of wyff, die knecht of maget hebben gehuert, ende willen sie se niet hebben, zoo sullen sie hem geven half loon. Zoo waar knechten of maegden in eenen dienste zyn, ende dan man of wijff sweeren willen of bijwysen mogen, dat sie hooren dienst verbeurt hebben, ende willen sie horen dienstluden oorlof geven, zoo sullen sie hem lonen byden termyne, daar sie gedient hebben. 108) a)

109.

Van huwelijcken saecken.

Voort, soo welck porter in Stavoren wyf neemt, zoo sal harer twier goet, dat sie to gadere brengen, wesen half ende half, ende wat zie winnen of verwerven of anbesterft, dat sal weesen half ende halff, het en ware saecke dat zie met anderen voirwaerden to gadere quame. 109)

110.

Voort, zo waer man ende wijff vergaderen in echtschap ende porters in Stavoren zyn, ende hebben hij of se getroude kinderen, zo sullen de kinderen also na de goede wesen als hij of se, het en ware sake dat hoere goed to vooren gescheden ende gedeelt ware of dat sie bij anderen voorwaerden te samen te gadre quame.

111.

Voort, zo waer een man of een wyff ghetroude kinderen to gadre hebben, beide sonen ende dochteren, zoo sal hoerer

107) B. 1455. art. 46. — B. 1479. art. 52. — S. art. 170. — L. art. 170. — Gr. B. VIII. art. 39.

108) B. 1455. art. 46. — B. 1479. art. 52. — S. art. 170. — L. art. 170. — Gr. B. VIII. art. 40.

109) Gr. B. II. art. 8. B. IX. art. 3.

a) In MS. 3¼ pagg. onbeschreven

twier goet sterven op haare sonen ende [desgelijcken] *a)* op haare dochteren, al beide gelijc erve to wesen, ist dat sie hoor wal tiert. 111)

112.

Voort, hebben sie zoonen ende ghene dochteren, ende sie dan by hoeren liue enen of twe wtgheven to wive, ende dan noch meer sonen in huus behouden, ende daarna haar olders sterven, so sal de zone, die een wijf heeft, dat goet of de weerde vandien goede weder inbringen, dat hij wtgevoert heeft, wil hij deelschap ontvaen vanden andren goede. 112)

113.

Voort, hebben sie dochtren ende genen zone, dat zall wesen desgelijcken als nu vooren geseijt is vanden zoonen, econuerso. 113)

114.

Voort, heeft een man ende een wijf dochteren ende genen sone, ende sie dan de dochteren to male wtgeven bij haren live, ende si der ener meer hebben gegeven te manne dan der ander, ende haar olders dan sterven, so salmen der dochter, der minst ghegeven is, alsoo veele vten goede gheven, dat se gelijke rijke sijn van haars olders goede, ende dat ander, dat daarna overblijft, salmen gelycke delen, ende is des goets niet zoo vele datmen se alle gelijke rijke moghe maken, so sullen die ghene, die minst hebben gehat, dat selve goet behouden, dat daar over is. 114)

115.

Voort, is daar een man ende syns vaders ende synre moeders goet op hem bijsterf, ende heeft hij susteren, ene of

111) Gr. B. IX. art. 56, b.

112) Gr. B. II. art. 10.

113) Gr. B. II. art. 14.

114) Gr. B. II. art. 14.

a) Hier is, gelijk ook in de artt. 116 en 125 in het MS. eene kleine plaatsruimte opengelaten. Ik meen dat het woord „desgelijcken” moet worden ingelascht; zoowel de aard van het hier beschreven erfrecht als de grootte der opengelaten ruimte geeft mij daartoe reden.

twe of meer, bijraeden bij synen live, ende behout hij noch meer susteren inden huis onbiraden, ende sterft hij sonder getrouden kinderen, so sullen die geene, die beraden sijn, dat goet weder inbringen of de weerde daarvan, daar sie wtgevoert hebben, willen sie metten andren delen.

116.

Voort, zo waar broederen syn ende susteren van eenen bedde, ende sterft enich vanden brodren sonder getrouden kindren, soo sal hij erven op synen broeder ende [desgelijcken] opde suster. 116)

117.

Voort, heeft een man of een wijf vulle broedren ende halve brodren, die echte getogen syn, ende sterft hij sonder wetlijcker boerte, so sal die vulle broder hebben twewarf also vele van synen gode dan die halve broeder. 117)

118.

Voort, zo waar een man of een wijf is, ende hebben sie halve broders ende vulle sustren ende halve sustren, ende sterven hij of se sonder getrouden kindren, so sal die vulle suster hebben alsoo vele vandien gode als die halve broder, ende die halve suster dan half a) also vele als die halve broder.

119.

Voort, heeft een man of een wijf genen broeder ende hebben sie vulle susteren ende halve sustren, ende sterven hij of se, so zal de vulle suster hebben vanden goede twewarf also vele als de halve suster. 119)

120.

Voort, zo waar een man ende een wijf getroude kinderen to gadre hebben, ende de man sterft ende na hem sterft enich van synen kinderen, daar hij syn goet op geërvet heeft.

116) Gr. B. II. art. 2.

117) B. 1455. art. 113. — B. 1479. art. 132. — S. art. 94.

119) B. 1455. art. 113. — B. 1479. art. 132. — S. art. 94.

a) Het woord „half” in MS. licht doorgeschrapd.

so sal des kinds goet erven aen syne moeder, ende niet aen brodren of an susteren, het en se zaecke dat die moeder met haren vrien willen dat ene kint opt ander georloft hebbe toe erven.

121.

Voort, daar een man ende een wijf getroude kindren to gadre hebben, ende dat wijf dan sterft, ende na haare enich van haren kindren sterft, daar sie hoere goet op geërvet heeft, so sal de man des kinds erve opboeren in alle manieren als nu voorseyt is vander moder.

122.

Voort, van oldevadren ende van oldemoderen, van oemen, van moeijen ende van andren maghen, de sterven sunder getroude kinderen, so zal vrouwe of joncvrouwe alsoo na gaen den goede als een man, die effen na maghen syn. 122)

123.

Voort, heeft een man kinderen, [die] onder echte a) getogen sijn, die en mogen syn erve niet opbeuren. 123)

124.

Voort, heeft een wijf kinderen, die onechte getogen sijn, die mogen haare goet opboeren gelijk horen getrouden kinderen, ende dat goet, dat sie haren onechten kinderen geëruet heeft, dat en mach niet weder sterven aen des kinds vader vrient. 124)

125.

Voort, vrouwen, die kinderen hebben ghewonnen, ist echte of onechte, waart saecke dat dier vrouwen ghebrake, so soude haar goet erven opde soenen ende [desgelijcken] opde dochteren.

122) B. 1455. art. 114. — B. 1479. art. 133. — S. art. 95.

123) Gr. B. II. art. 16.

124) Gr. B. II. art. 16.

a) Misschien moeten wij hier „onechte” lezen, verg. het volgende artikel.

126.

Voort, waar daar dan en ghene sone, zoo soude dat goet erven opde dochteren, want die moeder geen onechte kinderen tiën en mach, ende waert saecke dat eenich vandien dochteren storve, soo zoude de ene dochter erven opde andre, dits to verstane van onechten kinderen.

127.

Voort, so en mach geen half broeder der halver suster goet opbeuren, het en sie saecke dat de halve suster des halven broeders goet weder moge opbeuren.

128.

Voort, zo waar man ende wijf to gadre hebben kinderen, ende hoer noch machtich sijns goets en wech to geven, hij en se out viertien jaar vandien dage, der hi gebooren is. 128)

129.

Voort, zo en sal gheen joncvrouwe selvis mundich wesen noch machtich hoers goets en wech to gheven, sie en sie out dertien jaar van dien dage, daar se gheboren waert. 129)

130

Voort, zoo en moet man of wijf [geen] goet en wech geven toe testamente of to anderen gaven, anders dan van sijns selvis helfte, want harer geen mach anders goet en wech geven.

131.

Voort, zo en moet man of wijf [niet] manlic andren goet opdragen, maer elckerlycx goet sal comen opden rechten erfnamen, daart de doot brengt.

132.

Voort, zo en moet geen man meer geven to testamente of to anderen gaven dan syn vierendeel van sijnen goede op

128) B. 1455. art. 112. — B. 1479. art. 131. — S. art. 89. — Gr. B. IX. art. 22.
129) B. 1455. art. 112. — B. 1479. art. 131. — S. art. 90. — Gr. B. IX. art. 22.

sijn laetste, het en sie bij synen rechten erfname, ende so waer hij dat vierendeel geven wil, des mach hij sijnen vrien willen hebben. 132)

133.

Voort, so en moet geen wijf meer geven to testament of to anderen gaven dan hoor sestendeel van horen goede op hoor laetste, het en se by hooren rechten erfname, ende so waerse dat sestendeel geven wil, des mach se hooren vrien willen hebben. 133)

134.

Voort, zo waar een man of een wijf sterven, soo zal de wtvaert gaen vanden helen goede, dat man of wijf achterlaeten.

135.

Voort, so verbieden Schepenen alle werschap, clene of groot, to enigher wtvaert van dooden lueden, bij achte ponden. 135)

136

Voort, soo mach een wijf gheven ghelijc een n — — — a)

137.

Voort, so verbieden die Schepenen alle gasten, dat sie ghien laken sniden en moeten by der ellen, by pene van achte punden, ende also dicke alse siet doen, zoo verboren sie de voors. pene. 137)

138.

Voort, zoo sullen Fransoijisen, Engelschen ende Scotten geven van elcken negen geverweden laeckenen, die sie hijr brenghen, enen olden conincxschild; ende twie witte, twe

132) B. 1455. art. 108. — B. 1479. art. 127. — S. art. 87. — Gr. B. IX. art. 60, f.

133) B. 1455. art. 108. — B. 1479. art. 127. — S. art. 87. — Gr. B. IX. art. 60, f.

135) L. art. 152. — Gr. B. IX. art. 33.

137) S. art. 182. — E. 1418. art. 1. — E. 1465. art. 18.

a) In MS. bijna 3¼ pagg. onbeschreven.

grauwe of twe half briede gerekent voor één gheuerwet laken. 138)

139.

Voort, zoo mogen Vlammighe, Brabanders, Hollanders, Ghelrelanders of Stichteslude vercoopen of verbetieren tiegen onse porters vri ende sonder tollen, luttic ofte veele, sonder laecken to sniden byder elle, als voors. is, of tiegen Haemborgers, die hier leggen, tot haars selves clederen. Maar waert sake dat Vlammighe, Brabanders, Hollanders, Ghelrelanders oft Stichteslude voors. laecken vercoopen of verbetieren tieghen enen gast, soo soelen sie vertollen alle die laken, die sie opder reyse hier gebrocht hebben, ende geven van elcken neghen gheuerweden lakenen enen olden connincxschild, alsoo voors. a)

140.

Voort, en bodeleet is men schuldich te doene binnen jaere ende binnen daghe, het en se sake dat die gene, die en doen sal, eer doen wil, ende daer sal de erfname by wesen, daar men den eet doen sal, alsoo verre als de erfname to huus is. 140)

141.

Voort, waer een man steenwerc ghebouwet heeft, ende de muere leijt in syns nabuers lande half, naden rechte vander stede, so mach syn nabuer, heeft hij een holten huus of wil hij daer een holten huus aanbouwen, een paar balcken in sijns nabuers mure leggen ende daardoore anckeren ende sluten sonder geldt, maer wil hire een steenwerc aenbouwen, so sal hij den mure ghelden half, to der Schepenen segghen, alsoo lang als hij den mure bees[i]cht, sonder aercheijt.

142.

Voort, zoo waer een steenhuus is, met stene gedeckt, ende syn nabuer an hem bouwen wil, so sal hij oock decken met

138) B. 1455. art. 120. — B. 1479. art. 141.

140) B. 1455. art. 116. — B. 1479. art. 135. — S art. 99.

a) In MS. ½ pag. onbeschreven.

stene, of de eerste en sal syn steen dac den anderen niet oprumen.

143.

Voort, zo en sullen ghene gheestelijcke lude steenwerc bouwen binnen Stavoren, het sie byden ghemenen Schepenen ende bijden Rade vander stede. *a)*

144.

Voort, so en zal men ghieman to porter ontfaen, ten sy saecke dat hij brieve brenge van dier stede off vuyt dien lande, daar hij wt is, dat hij van geenen quade feijte van daer gescheiden en sy ende hij daar mit eeren moge weder comen, het en sie mit consent der ghemene Schepenen. *144)*

145.

Voort, zo en sal men ghieman to porter ontfangen, hij sal gheuen den Schepenen vier schellync Enghelsche ende den Stadschrijver enen groote ende der stad Bode eenen groote, het en se dan dat die Schepenen mit myn lijden wolde. *145)* *b)*

Item, Willem Jacops ende Johannes Schriu[er], die hebben hem voirwilkert voir Schepen, waar dat sake dat sy off yemant van haar huusghesin, die een der andern scheldwoorden gaven off malcanderen misdeden, dien sij tve geburen off anderen goede luden mede betugen mochten, so sal die gene, die misdoet, voirboort hebben ses Rinse gulden, drie to de Schepenen behoef ende drie tot den ghenen behoeff, die missproken off misdaen wert.

Item, Mathijs Dircksz. ende Sybet Reyndaz., die hebben hem .

144) B. 1455. art. 34. — B. 1479. art. 40. — S. art. 145. — L. art. 3. — A. art. 5.
145) B. 1455. art. 32. — B. 1479. art. 38. — S. art. 144. — Fr. S. art. 10. — L. art. 4. — E. 1465. art. 8. — Gr. B. VI. art. 1. B. IX. art. 50.

a) In MS. bijna 2½ pagg. onbeschreven. — *b)* In MS. eene spatie.

voirwilkert voir Schepenen, waar, dat saecke dat sij off yemant van haar huusgesin, die een den andren scheldwoorden gave of malcanderen misdeden, daar zij twe bueren off ander gode luden mede betughen mochten, zoo sal die gene, die misdoet, voorboort hebben ses Rinse guldens, drie to die Schepenen behoef ende drie tot den ghenen behoef, die missproken off misdaen wert.

Item, de Abt van Stavoren ende die Convent te Stavoren is schuldich die stad alle jaar jaarlycx renten vyfftien schilden, twaleff stuivers voor die schilt gerekent, ende negen botkens, alle jaren op Sinte Andreasavont te betalen.

Item, zoo heeft die stad Stavoren jaarlijcx renten wt die mollenstede vijf ende viertich botkens, op Sinte Andersavent to betalen.

Item, zoo heeft die stad seven koe gras in Sinte Olefsfelde.

Item, Yde, her Sibbeths huysfrouwe, is schuldich der stad elf botkens jaerlycx renten wt den huse ende lande, daar sie nu ter tyd in ende op woont, to betalen op Sinte Andreasavent.

Item, wt den huse ende lande, daar die Willa tans in woont, daar heft die stad wt vier ende twintich butgens, staende ende gelegen an die noordzijde Yde heer Sybolts hues, daer sie nu ter tyt in woont.

Item, die stad heeft vuijt den hues ende land, daar Symon Meijnertz. in woont, die men Sijmon Breckan noemt inde wanderinghe, jaerlicx viertien stuivers renten, te betalen op Sinte Thomasavont.

Item, Wyne Gabbez. heeft gepacht die cameran, staende ende gelegen op Haverdebueren, jaarlicx van een postelaetgulden, ende —

Item, Siwert Wynkaz. is schuldich die stad jaarlicx ses

botkens wt die hwe[s]stede bij suden, daar Hereman plach in to wonen, te betalen op Sinte Thomasaent.

Item, int jaar van vier ende tseventighen, zo hebben die tollenaers van Stavoren gecoft van Yella Hiddaz. een half koe-gras in Sinte Odulphusfelt, ende een achte ende veertichs deel van een koe-gras coft ende betaelt fol ende al. *a)*

146.

Voort, so wie in Staveren porter wert ende syne porterschap niet quijt geschouden heeft aldaer hij porter was to voeren, ende men dat toe der waerheijt prouen mach, die verbeurt tieghens de stede van Stavoren een pond Inghhels.

147.

Voort, zoe wie sin porterschap quyt schelt, die sal der stede gheven een pond Inghhels, ende wil hij weder porter werden, zo sal hij gheven der stede noch een pond Inghhels, het en sie saecke dat enen man alsulcke saecken aencomen, dat hem die meeste deel van Scepenen oorlof gave. *147)*

148.

Voort, vaert een man metter wone in een ander land of in ene ander stede wt Stavoren jaar ende dach, die en verbeurt niet dat hij syne porterschap quyt scelt, maar heeft de stede eenighe cost of enigen last opgelegd, eer hij zijne porterschap quijt schalt, dat sal hij mede ghelden. *148)*

149.

Voort, zo welc man of wijff woonachtich is binnen Stavoren, die sal scot ende schulde gheven gelijcke poorters, bij alsulcker pene als hem de Schepenen aenleggen. *149)*

150.

Voort, zo en sal niemant buiten lands tueghen, hij sy daerto gheroepen ende overgenomen, ist van schulde of van

a) In MS. meer dan 1¼ pagg. onbeschreven

andren saecken, wtghenomen vechtlijcke saecken, daarvan mogen tughen alle gehansede lude a), ende die echte geboren syn, anders mogen alle saecken to elkis menschen onschulde comen, die men anspreect. 150)

151.

Voort, zo en mach geen sciphere noch coopman op syne selschap borghen meer dan hij met hem heeft ende hij mettien goede bitalen mach, dat hij met hem heeft, ende borghet hij meer dan voorseijt is, dat en sal syne selschap niet bitalen.

-
- 147) E. 1465. art. 8.
 148) Gr. B. VI. art. 5.
 149) E. 1418. art. 10.
 150) St. art. 5.

a) Moeten wij hier misschien „gehuusede lude“ lezen?
